

OPINTO-OHJAUSSUUNNITELMA KANGASALAN AMMATTI- OPPILAITOKSEEN

Minna Pesonen

**Kehittämishankeraportti
Lokakuu 2006**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Pesonen, Minna	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 18	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Opinto-ohjaussuunnitelma Kangasalan ammattioppilaitokseen		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, opinto-ohjaajakoulutus		
Työn ohjaaja(t) Lerikkanen, Jukka		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Työn tavoitteena oli laatia opinto-ohjaussuunnitelma Kangasalan ammattioppilaitokseen. Tarkoituksena oli luoda oppilaitokseen yhteinen näkemys opinto-ohjauksen sisällöistä, työmuodoista ja työnjaosta.</p> <p>Työn lähtökohtana oli ammatillisen koulutuksen opinto-ohjausta säätelevät lait ja asetukset, Opetusministeriön koulutuksen kehittämissuunnitelma sekä ammatillisten perustutkintojen opetussuunnitelman perusteet. Lisäksi työssä kartoitettiin opinto-ohjauksen nykytilaa ammatillisella toisella asteella.</p> <p>Kehittämishankkeen aineisto pohjautui Kangasalan ammattioppilaitoksen opetussuunnitelman yhteiseen osaan, laatukäsikirjaan sekä opinto-ohjauksen toimintasuunnitelmaan. Valmiita aineistoja täydennettiin työryhmätyöskentelyllä. Työryhmä muodostui Kangasalan ammattioppilaitoksen opiskelijahuoltoryhmästä.</p> <p>Kangasalan ammattioppilaitoksessa hyvin jäsentyneitä ohjauksen osa-alueita olivat oppimisen ja opiskelun ohjaus sekä henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjaus. Ammatillisen suuntautumisen ohjaukseen toivottiin sen sijaan lisäpanostusta ura- ja rekrytointipalvelujen sekä kansainvälisten asioiden osalta. Suunnitelman laadinnan yhteydessä todettiin myös, ettei oppilaitoksessa oltu hyödynnetty riittävästi opiskelijoita vertaisohjaajina.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Opinto-ohjaus, ohjaus, ammatillinen koulutus		
Muut tiedot		

Author(s) Pesonen, Minna	Type of Publication Development project report	
	Pages 18	Language Finnish
	Confidential ☐ Until	
Title Student Counselling Plan for Kangasala Vocational School		
Degree Programme Vocational Teacher Education College, Vocational student counsellor education		
Tutor(s) Lerkkanen, Jukka		
Assigned by		
Abstract The aim of the work was to prepare a student counselling plan for Kangasala vocational school. The purpose of the plan was to create a foundation for good counselling and give a clear picture of the counselling practices. The starting point for the work was the laws and statutes determining vocational education, how counselling is defined in the National Core Curricula and in the development plans on the Ministry of Education. The material of the work consisted of the curriculum, the quality handbook and the plan of counselling actions given by the educational provider. In addition a group of student welfare filled the material by discussing common principals for counselling and work division. In this work student counselling was looked at from the point of view of timing, contents, mode and work division. In Kangasala vocational school, student counselling came true mostly quite well. Suggestions for new counselling practices were given to the field of the career and recruitment services, international relations and tutoring.		
Keywords Student counselling, counselling, vocational education		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	2
2. OPINTO-OHJAUKSEN MÄÄRITELMÄT	2
2.1. Laki ja asetus ammatillisesta koulutuksesta.....	3
2.2. Koulutus ja tutkimus 2003-2008	3
2.3. Opetussuunnitelman perusteet	3
2.4. Opinto-ohjauksen jäsentämistavat.....	5
2.4.1. Opintoaika	5
2.4.2. Opinto-ohjauksen sisältö	5
2.4.3. Opinto-ohjauksen työmuodot	5
3. OPINTO-OHJAUKSEN NYKYTILA AMMATILLISELLA TOISELLA ASTEELLA.....	6
3.1. Opinto-ohjaussuunnitelma	7
4. TUTKIMUSONGELMAT	8
5. AINEISTON HANKINTA.....	8
6. TULOKSET	9
6.1. Opinto-ohjauksen määritelmä.....	9
6.2. Ohjaustoimet ja työmuodot	9
6.3. Ohjauksen toimijat ja toimintakäytännöt	11
7. POHDINTA.....	13
LÄHTEET	15
Liite 1	16

1. JOHDANTO

Kangasalan ammattioppilaitosta ylläpitää kuntayhtymä, jonka jäsenkuntia ovat Kangasala, Kuhmalahti, Luopioinen ja Pälkäne. Opiskelijoita oppilaitoksessa on 370 ja henkilökuntaa noin 40. Opetusta järjestetään tekniikan ja liikenteen alalla sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla kahdeksalla opintolinjalla. Lisäksi oppilaitoksessa on ESR-hankkeena toteutettava ammatillinen lisäkoulutusluokka. Vuoden 2007 alusta oppilaitos liittyy Pirkanmaan koulutus konserniin, johon tulevat mukaan myös Pirkanmaan Taitokeskus, Tampereen sosiaali- ja terveystieteiden opisto, Nokian ammattioppilaitos sekä Pohjois-Pirkanmaan Koulutusinstituutti.

Kehittämishankkeeni tarkoituksena on luoda opinto-ohjaussuunnitelma Kangasalan ammattioppilaitokseen. Tällä hetkellä opinto-ohjaukseen liittyviä asioita on kirjattu oppilaitoksen laatukäsikirjaan, opetussuunnitelmiin sekä opinto-ohjauksen toimintasuunnitelmaan. Kangasalan ammattioppilaitoksella ei ole kuitenkaan käytössään opinto-ohjaussuunnitelmaa, johon olisi kirjattu keskitetysti mitä ohjauksella Kangasalan ammatti-oppilaitoksessa tarkoitetaan, millaisia ohjaustoimia opintojen eri vaiheissa toteutetaan ja kuka vastaa mistäkin ohjauksen osa-alueesta.

Opinto-ohjaussuunnitelman laadinnalla varmistetaan se, että opiskelijat tietävät millaisia ohjauspalveluja Kangasalan ammattioppilaitoksessa on tarjolla ja kuka niistä vastaa. Ohjauspalvelujen työnjako selkiytyy suunnitelman myötä myös oppilaitoksen opettajille ja muulle henkilökunnalle. (Numminen, Heino, Joronen-Vallin, Karlsson, Lerkkanen, Virtanen & Pirttiniemi 2005, 3.)

2. OPINTO-OHJAUKSEN MÄÄRITELMÄT

Opinto-ohjauksen järjestäminen eri oppilaitoksissa ja eri kouluasteilla tuo mukanaan erilaisia opinto-ohjausta koskevia käsitteitä. Perusopetuksessa käytetään termiä oppilaanohjaus, toisella asteella sanaa opinto-ohjaus. Aikuiskoulutuksessa ja korkea-asteella opintojen ohjaukseen liitetään tavoitteita ja merki-

tyksiä. Ohjauksen järjestämiseen liittyvät määritelmät täytyykin sopia erikseen jokaisessa oppilaitoksessa sen mukaan, miten ja kenen toimesta ohjauspalveluja annetaan. (Kasurinen 2004, 40.)

2.1. Laki ja asetus ammatillisesta koulutuksesta

Ammattikoulutuslain (L630/1998) mukaan opiskelijalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta ja opinto-ohjausta (§ 29). Ammattikoulutusasetuksen (A 811/1998) mukaan opetussuunnitelmiin tulee sisältyä muiden opintojen ohella opinto-ohjausta. Opiskelijalle annettava opinto-ohjaus on henkilökohtaista ja muuta tarpeellista opintojen ohjausta (§ 2 ja 4). (Numminen ym. 2005, 5.)

2.2. Koulutus ja tutkimus 2003-2008

Opetusministeriön kehittämissuunnitelman, Koulutus ja tutkimus 2003 – 2008, mukaan erityistä huomiota on kiinnitettävä koulutuksen nivelkohtiin ja siirtymiin koulutusasteelta toiselle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa on asetettu tavoitteeksi keskeyttämisten vähentäminen. Erityisopetuksen mieltäminen luonnolliseksi osaksi koulutustarjontaa ja käytännön työtä edellyttää opinto-ohjauksen ja tukitoimien kehittämistä sekä oppimisvaikeuksien huomioon ottamista. Koulutusjärjestelmän tehokkuuden lisääminen, johon kuuluu opintojen nopea eteneminen ja näyttöjärjestelmän kehittäminen sekä koulutustakuuajattelu, edellyttävät myös ohjaus- ja tukitoimien kehittämistä ammatillisessa koulutuksessa. Opinto-ohjauksen merkitys korostuu edelleen opintojen valinnaisuuden ja vaativuuden lisääntyessä.

2.3. Opetussuunnitelman perusteet

Ammatillisten perustutkintojen opetussuunnitelmien perusteissa (2000) on vahvistettu opinto-ohjauksen tavoitteet ja annettu ohjeita opinto-ohjauksen järjestämisestä (Numminen ym. 2005, 5). Tavoitteet ja järjestämisohjeet on koottu taulukkoon 1.

Taulukko 1. Ammatillisten perustutkintojen opetussuunnitelmien perusteissa (2000) esitetyt opinto-ohjauksen tavoitteet ja järjestämisohjeet.

Opinto-ohjauksen tavoitteet

Opinto-ohjauksen tavoitteena on, että opiskelija osaa toimia oppilaitosyhteisössään ja suunnitella opintonsa ja sitoutua opiskeluun, jolloin hänen on tiedettävä tutkintoon sisältyvät opinnot ja valinnaisuus. Opiskelijan tulee osata seurata opintosuoritusten kertymistä ja hakea tukea mahdollisissa opiskeluun liittyvissä vaikeuksissa sekä työtä tai opiskelupaikkaa myös ulkomailta. (luku 3.4.)

Opinto-ohjauksen järjestäminen

Opinto-ohjauksen määrä ja riittävyys: Opinto-ohjausta tulee sisältyä tutkintoon vähintään 1,5 ov. Lisäksi jokaisella opiskelijalla on oikeus saada henkilökohtaista ja muuta tarpeellista opintojen ohjausta opintojensa ohella riittävästi. Oppilaitoksen tulee huolehtia erityisesti niiden opiskelijoiden ohjauksesta, joilla on opiskeluvaikeuksia (esimerkiksi luki-häiriö), poissaoloja koulutuksesta tai elämänhallintaan liittyviä vaikeuksia.

Opinto-ohjauksen toteuttaminen: Opinto-ohjaus tulee toteuttaa siten, että opiskelija

- * saa riittävästi tietoa koulutuksesta ennen sen aloitusta ja sen aikana
- * saa tietoa ja kokemusta työelämästä, yrittäjyydestä ja ammateista
- * tutustuu ja saa mahdollisuuden kansainvälisiin kontakteihin, opiskeluun ja työhön
- * saa tukea opiskeluunsa ja elämäänsä mahdollisesti liittyvissä ongelmissa

Ammatilliseen koulutukseen valituille opiskelijoille tulee antaa tietoa suoritettavista tutkinnoista, niiden opintojen muodostumisesta ja sisällöistä sekä opinnoista, joita he tarpeidensa mukaan voivat valita muista oppilaitoksista. Opiskelijoita tulee tukea valintojen tekemisessä.

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma: Opiskelijoille on laadittava heidän valintojensa mukaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Henkilökohtaisia opiskelusuunnitelmia tehtäessä on otettava erityisesti huomioon ne opiskelijat, joilla on perusopetuksen aikana tai ammatillisen koulutuksen aikana opiskeluun tai elämiseen liittyviä vaikeuksia.

Opinto-ohjauksen organisointi: Koko henkilöstön tulee osallistua opiskelijoiden ohjaukseen, mutta päävastuu sen suunnittelusta on opinto-ohjaajalla. Opinto-ohjauksen onnistumiseksi tulee tehdä oppilaitoksen sisäistä asiantuntijayhteistyötä. yhteistyötä opiskelijoiden ja heidän kotiensä kanssa, eri oppilaitosten välillä sekä oppilaitosten ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa.

Ura- ja rekrytointipalvelut: Ammatillisten oppilaitosten tulee kehittää ura- ja rekrytointipalvelujaan yhteistyössä työvoimatoimistojen ja elinkeinoelämän kanssa sekä edistää opiskelijoiden työllistymistä ja jatkokoulutukseen pääsemistä. (luku 5.1.)

Opinto-ohjaus opetussuunnitelman laadinnassa

Opinto-ohjauksen suunnitelma: Opetussuunnitelman yhteiseen osaan tulee sisällyttää muun muassa

- * opinto-ohjaukseen liittyvien tukipalvelujen järjestäminen
- * henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmien laadinta

Oikeus saada riittävästi ohjausta: Oppilaitoksen opetussuunnitelmassa on huolehdittava siitä, että opiskelijalla on oikeus saada riittävästi opetusta ja tarvitsemaansa ohjausta koulutuksen järjestämistavasta riippumatta oppilaitoksen jokaisena työpäivänä, myös työssäoppimisen aikana ja erityisesti sen alussa.

Itsenäisten opintojen ohjaus: Koulutuksen järjestäjän on vastattava myös opiskelijan itsenäisten opintojen etenemisestä siten, että opiskelutehtävät suunnitellaan, opiskelijoiden työskentelyä ohjataan ja tavoitteiden saavuttamista arvioidaan. Itsenäistä opiskelua tulee seurata ja tarvittaessa tulee antaa tukiopetusta. Lähiopetuksen ja opettajan ohjauksen tulee olla keskeistä opintojen alkuvaiheessa. Kun opiskelijan itseohjautuvuus kehittyy opintojen edetessä, itsenäisen opiskelun määrää ja opiskelijan vastuuta työ- ja opiskelutehtävistä tulee lisätä vähitellen, jolloin opettajan tehtävä painottuu suunnitteluun, seurantaan ja arviointiin. (luku 6.)

2.4. Opinto-ohjauksen jäsentämistavat

2.4.1. Opintoaika

Ohjaustoiminta voidaan hahmottaa niiden kysymysten kautta, jotka oppija nostaa esille yksilöllisen opiskeluohjelmansa aikana: 1) ohjaus- ja neuvonta-toiminta ennen opintojen alkua, 2) opiskelijavalinta ja ohjaus opintojen alussa, 3) opetus ja ohjaus opintojen edetessä, 4) ohjaus opintojen päättövaiheessa ja 5) ohjaukseen liittyvät palaute- ja seurantajärjestelmät (Vuorinen 1998, 49).

2.4.2. Opinto-ohjauksen sisältö

Ohjaukäsäite voidaan jakaa ohjauksen alueiden mukaan kolmeen toisensa leikkaavaan alueeseen. Nämä ovat opiskelun, koulutus- ja uravalinnan sekä ammatillisen ja persoonallisen kasvun ohjaus. (Lerkkanen 2002, 162.)

Oppimisen ja opiskelun ohjauksen tavoitteena on perehdyttää opiskelija opiskeluympäristöön sekä avustaa häntä opiskelujen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Ammatillisen suuntautumisen ohjauksen tavoitteena on puolestaan tukea yksilöllisiä koulutus- ja uravalintoja sekä edistää opintojen jälkeistä työllistymistä ja jatko-opintoihin hakeutumista. Henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjauksen tavoitteet liittyvät opiskelijan elämänhallintataitojen, itsetuntemuksen ja itseluottamuksen vahvistamiseen. (Lerkkanen 2005, 5-6.)

2.4.3. Opinto-ohjauksen työmuodot

Opinto-ohjauksen työmuotoja voidaan jäsentää kahdella eri tavalla. Ohjaus voidaan jakaa henkilökohtaiseen ohjaukseen, pienryhmäohjaukseen ja luok-

kaohjaukseen, sen mukaan montako ohjattavaa tilanteeseen osallistuu. Toinen tapa jäsentää opinto-ohjauksen työmuotoja on tiedotus, neuvonta ja ohjaus. (Numminen ym. 2005, 9.) Tiedotus on ajankohtaisen ja relevantin opinto- ja ammattia koskevan informaation välittämistä. Neuvonnassa haetaan taas vastauksia opiskelijoiden esittämiin rajattuihin kysymyksiin. Ohjaus on puolestaan syvällisempää opiskelijoiden tukemista heidän henkilökohtaisten elämäntilanteidensa pohjalta sekä itsenäistä päätöksentekoa tukevaa kasvatuksellista ohjausta. (Vuorinen 1998, 55.)

3. OPINTO-OHJAUKSEN NYKYTILA AMMATILLISELLA TOISELLA ASTEELLA

Opetushallituksen (2002) opinto-ohjauksen tilaa selvittäneen kansallisen arvioinnin mukaan ammatillisen koulutuksen opinto-ohjauksessa oli vakavia puutteita. Jopa kaksi viidesosaa opiskelijoista koki, ettei saanut opinto-ohjauksesta tukea opintoihinsa tai tietoa jatko-opiskelumahdollisuuksista. Opinto-ohjauksen resurssit vahvistivat opiskelijoiden käsityksiä. Päätoimisilla ammatillisten oppilaitosten opinto-ohjaajilla oli keskimäärin 510 ohjattavaa ja sivutoimisilla 220. Yli kolmasosassa oppilaitoksista opinto-ohjaajien aika ei riittänyt henkilökohtaisen ohjauksen antamiseen ainakaan kaikille opiskelijoille. (Numminen, Jankko, Lyra-Katz, Nyholm, Siniharju & Svedlin 2002, 136, 137, 144.)

Ohjausta toteutettiin ammatillisissa oppilaitoksissa hyvin kirjavasti. Vakavia puutteita havaittiin erityisesti opiskelijoiden opiskelutaitojen ja opiskelumenetelmien ohjauksessa. Tutkimuksessa tuli esille myös se, että nivelvaiheessa koulutusvalintoja tehtiin liikaa mielikuvien eikä tiedon ja kokemuksen perusteella. Jopa 85 prosenttia opiskelijoista oli ammatillisten opintojen alkuvaiheessa epävarma omasta alastaan. Tämä aiheutti opintojen keskeytyksiä ja opiskeluaikojen pitenemistä. (Kasurinen 2004, 43, 46; Numminen ym. 2002, 128-129; Numminen ym. 2005, 7.)

Valinnan mahdollisuudet ja henkilökohtaiset opiskelusuunnitelmat eivät myöskään toteutuneet toivotulla tavalla. Opiskelijoista 80 % ilmoitti, ettei heillä ollut

henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa ja lähes joka neljännessä oppilaitoksessa ei ollut mahdollista valita opintoja muista oppilaitoksista. (Numminen ym. 2002, 130-131, 144.) Myös opiskelijoiden opintojen seuranta ontui. Oppilaitoksilla ei ollut käytössään sellaisia palautejärjestelmiä, joilla ne olisivat saaneet tietoa opinto-ohjauksen toteutumisesta opiskelijoiden näkökulmasta. (Numminen ym. 2005, 7.) Kaiken kaikkiaan ammatillisten oppilaitosten opinto-ohjaajat ja rehtorit arvioivat opinto-ohjauksen toimivan huomattavasti paremmin kuin opiskelijat itse (Numminen ym. 2002, 143).

3.1. Opinto-ohjaussuunnitelma

Opinto-ohjaussuunnitelman tehtävä on määrittää opinto-ohjauksen asema oppilaitoksen keskeisenä toimintaperiaatteena eli strategiana. Suunnitelmaan kirjataan opinto-ohjauksen toimintatavat, työnjako, resurssit ja hallinto. Opinto-ohjaussuunnitelman laadinnalla varmistetaan se, että opiskelijat tietävät millaisia ohjauspalveluja oppilaitoksessa on tarjolla ja kuka niistä vastaa. Suunnitelma selkiyttää ohjauspalvelujen työnjaon myös oppilaitoksen opettajille ja muulle henkilökunnalle. (Numminen ym. 2005, 3.)

Opinto-ohjaussuunnitelman laadinnan tulee olla laajapohjaista, koska opinto-ohjaus on säädöksissä vastuutettu koko oppilaitoksen henkilöstölle. Tehtävään on hyvä nimetä työryhmä, jossa on ohjauksen asiantuntijoita, opettajia, muuta henkilökuntaa ja opiskelijoita. Myös oppilaitoksen johdon mukanaolo suunnitelman laadinnassa on välttämätöntä, koska ohjauksen tavoitteiden ja toimintalinjausten on tuettava koko oppilaitoksen strategiaa ja perustehtävää. Johto vastaa myös siitä, että opinto-ohjaussuunnitelma vahvistetaan osana oppilaitoksen opetussuunnitelmaa. (Numminen ym. 2005, 10-11.)

Oppilaitoksen opinto-ohjaussuunnitelman laatimisessa voidaan käyttää erilaisia jäsentämistapoja. Opinto-ohjausta voidaan jäsentää opintoajan, ohjauksen sisällön tai teeman, työmuodon tai työnjaon mukaan. Mikään näistä lähestymistavoista ei kuitenkaan riitä yksinään oppilaitoksen opinto-ohjaussuunnitelman rakenteeksi, vaan suunnitelmassa olisi pyrittävä yhteensovittamaan kaikki edellä mainitut ulottuvuudet. Lisäksi opinto-ohjaussuunnitelmassa tulisi

päittää siitä, miten opinto-ohjauksen sisältöä ja laatua seurataan ja arvioidaan osana oppilaitoksen muuta laatu järjestelmää. (Numminen ym. 2005, 8-10, 18.)

4. TUTKIMUSONGELMAT

Kehittämishankkeeni tutkimusongelmat ovat:

- 1) Mitä opinto-ohjauksella tarkoitetaan Kangasalan ammattioppilaitoksessa? (opinto-ohjauksen määritelmä)
- 2) Mitä opinto-ohjaukseen sisältyy Kangasalan ammattioppilaitoksessa? (ohjaustoimet opintojen eri vaiheessa)
- 3) Miten opinto-ohjaus organisoidaan Kangasalan ammattioppilaitoksessa? (kuka vastaa eri ohjaustoimista ja mitkä ovat ohjauksen työmuodot)

5. AINEISTON HANKINTA

Kehittämishankkeen aineisto kootiin suurimmaksi osaksi valmiista materiaaleista. Aineistona käytettiin Kangasalan ammattioppilaitoksen opetussuunnitelman (2006) yhteistä osaa, Laatukäsikirjaa (2004) sekä opinto-ohjauksen toimintasuunnitelmaa (2006-2007). Kangasalan ammattioppilaitoksen opinto-ohjauksen toimintasuunnitelma on opinto-ohjaajan työn vuosikiertoa kuvaava dokumentti, joka kattaa lukuvuoden aikana toteutettavan opinto-ohjauksen luokkaopetuksen ja infotilaisuudet, yhteistyön oppilaitoksen sidosryhmien kanssa, markkinoinnin, oppilaitoksen yhteiset tilaisuudet sekä opiskelijahuolto-työskentelyyn ja opiskelijavalintaan liittyvät tehtävät.

Tutkimuksen valmiita aineistoja täydennettiin työryhmätyöskentelyn avulla. Opinto-ohjaussuunnitelman laatimisessa avustava työryhmä koostui Kangasalan ammattioppilaitoksen opiskelijahuoltoryhmän jäsenistä. Opiskelijahuoltoryhmän jäseniä ovat oppilaitoksen rehtori, apulaisrehtori, opinto-ohjaaja, erityisopettaja, Ammatti 10 –luokan ohjaaja, kuraattori ja terveydenhoitaja. Työryhmä työsti taulukon (liite 1), johon kerättiin kunkin ohjaustoimen päävastuullinen tekijä sekä muut toimintaan osallistuvat tahot. Tällä työllä pyrittiin täy-

dentämään valmiiden aineistojen mahdollisia puutteita sekä parantamaan tulosten luotettavuutta.

6. TULOKSET

6.1. Opinto-ohjauksen määritelmä

Kangasalan ammattioppilaitos tarjoaa ammatillista peruskoulutusta seuraavissa tutkinnoissa:

- Catering-alan perustutkinto (suurtalouskokki ja palveluvastaava)
- Hotelli- ja ravintola-alan perustutkinto (ravintolakokki)
- Matkailualan perustutkinto (matkailupalvelujen tuottaja)
- Elintarvikealan perustutkinto (leipuri-kondiittori)
- Kone- ja metallialan perustutkinto (levyseppähitsaaja)
- Rakennusalan perustutkinto (talonrakentaja)
- Sähköalan perustutkinto (sähköasentaja ja elektroniikka-asentaja)

Oppilaitoksen opetussuunnitelman (2006) yhteisessä osuudessa opinto-ohjauksen tarkoituksiksi määritellään se, että opiskelija osaa arvioida omia opiskelumahdollisuuksiaan oppilaitoksessa ja mahdollisessa jatkokoulutuksessa.

Laatukäsikirjan (2004) mukaan opinto-ohjauksen tehtävänä Kangasalan ammattioppilaitoksessa on tukea ja ohjata opiskelijoita opiskelussa, urasuunnittelussa ja työhön sijoittumisessa.

6.2. Ohjaustoimet ja työmuodot

Kangasalan ammattioppilaitoksen opinto-ohjaus sisältää toimia kaikilla ohjauksen kolmella osa-alueella: opiskelun, koulutus- ja uravalinnan sekä ammatillisen ja persoonallisen kasvun ohjaus. Opinto-ohjauksella on runsaasti yhtymäkohtia myös erityisopetukseen ja opiskelijahuoltoon. Jätän kuitenkin tämän

raportin ulkopuolelle selvästi opiskelijahuollon puolelle kuuluvat opiskelijaterveydenhuollon palvelut (terveydenhoitaja, lääkäri ja psykologi). Erityisopetustakin tarkastelen ainoastaan pintapuolisesti, sillä se on käsitelty omana osaluueenaan Kangasalan ammattioppilaitoksen Erityisopetuksen suunnitelmasa (2005).

Opinto-ohjauksen toiminnot ulottuvat lähes kaikille opintopolun vaiheille: ennen opintoja, opintojen alkuvaihe, opintojen keskivaihe ja opintojen päättövaihe. Ainoastaan opintojen päättymisen jälkeinen vaihe jää tällä hetkellä opinto-ohjaustoimien osalta vähemmälle huomiolle.

Opinto-ohjausta toteutetaan henkilökohtaisena ohjauksena, pienryhmäohjauksena sekä luokkaohjauksena. Luokkamuotoista ohjausta tarjotaan ensimmäisenä ja kolmantena opiskeluvuonna. Ensimmäisenä opiskeluvuonna opinto-ohjauksen tunneilla keskustellaan opintojen etenemisestä ja opintoihin liittyvistä palveluista. Viimeisenä opiskeluvuonna opinto-ohjauksessa keskitytään jatko-opintoihin. Pienryhmäohjausta tarjotaan erityisesti ammattilukiolaisille, koska heitä on lukumäärällisesti melko vähän ja he opiskelevat eri opintolinjoilla. Henkilökohtaista ohjausta opiskelijoilla on mahdollisuus saada tarvittaessa kaikilta oppilaitoksen opettajilta, opinto-ohjaajalta, erityisopettajalta sekä koulukuraattorilta.

Kangasalan ammattioppilaitoksen opinto-ohjaus sisältää sekä tiedotusta, neuvontaa että ohjausta. Tiedotustilaisuuksia järjestetään vapaasti valittavista opinnoista, lukiojaksoista sekä jatko-opiskelumahdollisuuksista. Neuvontaa tarjotaan esimerkiksi opintotoimistossa opintososiaalisten etuuksien hakemiseen liittyen. Ohjaus toteutuu yleensä henkilökohtaisina keskusteluinä opinto-ohjaajan tai luokanvalvoja kanssa ja niissä käsitellään esimerkiksi opintojen edistytymiseen tai jatkosuunnitelmiin liittyviä asioita.

Kangasalan ammattioppilaitoksessa laaditaan kaikille opiskelijoille henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS). Erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille tehdään lisäksi henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

6.3. Ohjauksen toimijat ja toimintakäytännöt

Kangasalan ammattioppilaitoksen laatukäsikirjassa (2004) todetaan, että opinto-ohjauksen toteuttaminen on koko oppilaitoksen yhteinen tehtävä, mutta päävastuu käytännön toteutuksesta on luokanvalvojilla ja opinto-ohjaajalla. Laatukäsikirjaan on liitetty eri tehtävänimikkeiden toimenkuvat, joissa kuvataan myös ohjausvastuita.

Kangasalan ammattioppilaitoksessa ohjauksen toimijoihin kuuluvat: opinto-ohjaaja, luokanvalvojat, opettajat, erityisopettaja, koulukuraattori, opintosihtööri, toimistosihtööri, kv-koordinaattori, terveydenhoitaja, koulupsykologi, rehtori ja apulaisrehtori. Lisäksi ohjaustoimijoita täydentää ESR –projektina toteutettavan Ammatti 10-luokan ohjaaja.

Opinto-ohjaaja tukee opiskelijoita opintojen suunnittelussa ja suorittamisessa. Hän osallistuu HOPS:ien laadintaan ja tekee osaamisen tunnustamiset yhteisten ja vapaasti valittavien opintojen osalta. Opinto-ohjaaja vastaa oppilaitoksen opinto-ohjauksen suunnittelusta ja pitää yhteyttä oppilaitoksen eri sidosryhmiin. Hän toimii opiskelijahuoltoryhmän sihteerinä sekä osallistuu oppilaitoksen markkinointiin ja opintojen järjestämisen suunnitteluun.

Luokanvalvojat toimivat oman luokkansa opiskelijoiden lähiohjaajina. He vastaavat ensisijaisesti luokkansa HOPS:ien laadinnasta, opintojen edistymisen sekä poissaolojen seurannasta sekä yhteyksistä opiskelijoiden huoltajiin. Lisäksi he osallistuvat HOJKS:ien laadintaan yhdessä erityisopettajan kanssa.

Opettajat vastaavat opettamansa aineen ohjauksesta ja tukiopetuksesta. Ammatillisten aineiden opettajat vastaavat lisäksi työssäoppimisen ja näyttöjen ohjauksesta sekä ammattiaineiden osaamisen tunnustamisesta.

Erityisopettaja kartoittaa oppilaitoksen erityisopetuksen tarpeen tekemällä kaikille uusille opiskelijoille luki- ja matikkatestit. Hän esittää opiskelijahuoltoryhmälle erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat HOJKS –päätöksiä varten sekä tekee yhdessä luokanvalvojien kanssa suunnitelmat siitä, miten erityisopiskeli-

jat selviytyvät parhaiten opinnoistaan. Erityisopetuksen toimintamuotoja ovat henkilökohtainen yksilöopetus, pienryhmäopetus ja samanaikaisopetus.

Kuraattori on koulun sosiaalityöntekijä, jonka tavoitteena on auttaa ja tukea opiskelijaa erilaisissa opiskeluun ja muuhun elämänpiiriin liittyvissä asioissa. Tällaisia ovat esimerkiksi opiskelumotivaation puute, poissaolot, päihteiden käyttö, koulukiusaaminen ja ihmissuhteisiin liittyvät asiat.

Opintosihteeri vastaa oppilaitoksen opiskelijahallintojärjestelmän ylläpidosta ja tilastoinnista. Hän tuottaa ohjaajille yhteenvetoja esimerkiksi poissaoloista ja suoritetuista/suorittamattomista opinnoista. Lisäksi hän osallistuu ohjaus-toiminnan arviointiin laatusihteerin ominaisuudessa, järjestämällä opiskelijakyselyt kerran lukuvuodessa. Opintosihteerin työnkuvaan kuuluu myös oppilaitoksen markkinointiin ja tiedottamiseen liittyviä tehtäviä. Hän huolehtii oppilaitoksen lehti-ilmoituksista, esitteistä sekä www-sivujen päivittämisestä.

Toimistosihteeri neuvoo opiskelijoita esimerkiksi opintososiaalisten etujen hakemisessa ja uusintakoekäytännöissä sekä tulostaa opiskeluun liittyviä todistuksia. Lisäksi hän osallistuu opiskelijavalinnan hoitamiseen yhdessä rehtorin ja opinto-ohjaajan kanssa sekä huolehtii Kelan raporteista.

Ammatti 10-luokan ohjaaja vastaa lähinnä oman luokkansa ohjauksesta, mutta hän on mukana myös oppilaitoksen opiskelijahuoltotyössä. Ammatti 10-luokka tarjoaa erinomaisen jatkopaikan ammatillisten opintojen keskeytysvaarassa oleville opiskelijoille oppilaitoksen sisällä. Ammatti 10-luokalla on mahdollisuus saada tehostettua koulutus- ja uravalinnan ohjausta, korottaa perusopetuksen arvosanoja sekä suorittaa ammatillisen perustutkinnon opintojaksoja.

Kv-koordinaattorin tehtävistä ei löytynyt kuvausta Kangasalan ammattioppilaitoksen valmiista aineistoista. Opiskelijahuoltoryhmän työryhmätyöskentelyyn perustuen, hänen työnkuvaansa voidaan kirjata ulkomailta suoritettaviin työssäoppimisjaksoihin ja opiskelijavaihtoon liittyvät ohjaustehtävät. Kv-koordinaattorin tehtäviä hoitaan oman toimensa ohella matkailun opettaja.

Apulaisrehtori toimii opiskelijahuoltoryhmän puheenjohtajana ja hän antaa valinnaisiin opintoihin liittyvää ohjausta. Hän laatii myös oppilaitoksen lukujärjestykset.

Rehtori tekee opiskelija-asioihin, esimerkiksi opiskeluoikeuksiin, liittyvät päätökset muun ohjaushenkilöstön esitysten pohjalta. Rehtori on myös opiskelijahuoltoryhmän jäsen.

Liitteeseen 1 on kerätty tarkemmat tiedot Kangasalan ammattioppilaitoksen opinto-ohjauksen vastuista ja työnjaosta. Taulukkoon on kerätty kunkin ohjaustoimen päävastuullinen tekijä sekä muut toimintaan osallistuvat henkilöt.

7. POHDINTA

Opinto-ohjauksen tehtävänä ammatillisessa koulutuksessa on ohjata ja tukea opiskelijoita yksilöllisesti opiskelussa, urasuunnittelussa ja työhön sijoittumisessa (Nuorten ohjauspalvelujen järjestäminen 2004, 18).

Oppimisen ja opiskelun ohjaus on Kangasalan ammattioppilaitoksessa hyvin jäsentynyt. Pienessä organisaatiossa työnjako opinto-ohjaajan, opettajien ja opintotoimiston henkilökunnan välillä toimii hyvin ja opiskelijoita pystytään tukemaan omaa opiskeluaan koskevissa valinnoissa. Ohjausresurssi, joka oppilaitoksessa on jäänyt hyödyntämättä, ovat opiskelijat vertaisohjaajina. Kangasalan ammattioppilaitoksessa ei ole toistaiseksi käynnistetty opiskelijatutor-toimintaa ja oppilaskunnan toiminnassakin on aktivoimisen varaa.

Kangasalan ammattioppilaitoksen kattavat opiskelijahuollon palvelut takaavat henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjauksen toteutumisen. Yhteistyö opiskelijahuoltoryhmän jäsenten ja opettajien välillä on avointa ja opiskelijoita ohjataan aktiivisesti käyttämään opintososiaalisia palveluita.

Monialaisen ammattioppilaitoksen ammatillisen suuntautumisen ohjauksesta päävastuun kantavat ammatilliset opettajat. He vastaavat työssäoppimisen ja näyttöjen ohjauksesta sekä alan toimintakulttuuriin perehdyttämisestä. Amma-

tilliset opettajat vastaanottavat myös ilmoituksia oman alansa avoimista työpaikoista ja seuraavat opiskelijoidensa sijoittumista työelämään ja jatko-opintoihin. Järjestelmällinen ura- ja rekrytointitoiminta sekä seuranta opiskelijoiden sijoittumisesta työelämään ja jatko-opintoihin kuitenkin puuttuvat Kangasalan ammattioppilaitoksesta. Lisäpanostusta kaipaisi myös oppilaitoksen kansainvälinen toiminta. Edellä mainittuja palveluja on siis tähän mennessä hoidettu pienessä organisaatiossa opettajien omien toimien ohessa. Toiminnot tulevat kuitenkin varmasti jäsentymään paremmin Pirkanmaan koulutuskeskustuksessa, jossa alueen ammatilliset oppilaitokset yhdistävät voimansa näidenkin palvelujen osalta.

LÄHTEET

Ammatillisten perustutkintojen opetussuunnitelman perusteet 2000. Helsinki: Opetushallitus.

Kangasalan ammattioppilaitoksen erityisopetuksen suunnitelma 2005. Julkaisematon lähde.

Kangasalan ammattioppilaitoksen laatukäsikirja 2004. Versio 2.1. Julkaisematon lähde.

Kangasalan ammattioppilaitoksen opetussuunnitelman yhteinen osa 2006.

Kangasalan ammattioppilaitoksen opinto-ohjauksen toimintasuunnitelma 2006-2007. Julkaisematon lähde.

Kasurinen, H. (toim.) 2004. Ohjausta opintoihin ja elämään – opintojen ohjaus oppilaitoksessa. Vammala: Opetushallitus.

Koulutus ja tutkimus 2003-2008. Kehittämissuunnitelma. Opetusministeriön julkaisu 2004:6. Helsinki: Opetusministeriö.

Lerkkanen, J. 2005. Jyväskylän ammattiopiston opinto-ohjaussuunnitelma. Oped-Exo eJulkaisu No. 40101a.

Lerkkanen, J. 2002. Koulutus- ja uravalinnan ongelmat. Koulutus- ja uravalinnan tavoitteen saavuttamista haittaavat ajatukset sekä niiden yhteys ammattikorkeakouluopintojen etenemiseen ja opiskelijoiden ohjaustarpeeseen. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 14.

Numminen, U., Heino, J., Joronen-Vallin, K., Karlsson, R., Lerkkanen, J., Virtanen, R. & Pirttiniemi, J. 2005. Miten tuemme opiskelijaa oppilaitoksessamme? Opas ammatillisen oppilaitoksen opinto-ohjaussuunnitelman laatimiseen. Opetushallitus.

Numminen, U., Jankko, T., Lyra-Katz, N., Nyholm, N., Siniharju, M. ja Svedlin, R. 2002. Opinto-ohjauksen tila 2002. Opinto-ohjauksen arviointi perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä koulutuksen siirtymävaiheissa. Arviointi 8/2002. Opetushallitus.

Nuorten ohjauspalvelujen järjestäminen. 2004. Opinto-ohjauksen ja työvoimapaalvelujen yhteistyöryhmä. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 29.

Vuorinen, R. 1998. Ohjaus avautuvissa ja verkottuvissa oppimisympäristöissä. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Opettajankoulutuslaitos.

Liite 1

Vastuut ja työnjako Kangasalan ammattioppilaitoksen opinto-ohjauksessa. (X=päävastuu, O=osallistuu toimintaan)

	rehtori	apulaisrehtori	opinto-ohjaaja	eriyisopettaja	luokanvalvoja	opettajat	Opintosihteeri	toimistos sihteeri	kuraattori	muu, kuka?
OPINTO-OHJAUS										
Opinto-ohjauksen suunnittelu ja koordinointi			X							
Opiskelijavalintaan liittyvä ohjaus (esim. valintaperusteet, joustava haku, vapaat opiskelupaikat)	X		X				O	O		
Niveltietojen vastaanotto			X	X						
Henkilökohtainen ohjaus			X		X	O				
Opinto-ohjauksen tunnit			X		O					
Oppimistestien toteuttaminen ja opiskelutaitojen ohjaus				X	O	O				
HOPS:n laadinta			O		X					
HOJKS:ien laadinta				X	O					
Uusien opiskelijoiden perehdytys ja ryhmäyttäminen			O	O	X					
Kesken lukuvuotta tulevien opiskelijoiden ohjaus			O		X					
Eroavien opiskelijoiden jatko-ohjaus			X		O					
Valinnaisten ja vap.valittavien opintojen valinta		X	O		X	O	O			
Osaamisen tunnustaminen			X		X	O				
Koulutusohjelman valinta					X	O				
Opintojen etenemisen seuranta			O		X		O			
Opintojakson sisältöihin ja suorituksiin liittyvä ohjaus						X				
Suoritusten uusimiseen liittyvä ohjaus ja neuvonta			O		O	X				
Jatko-opintoinfot ja ohjaus			X		O					
Työelämä tietous ja alan työkuultuurin vahvistaminen					X	O				
Lukio-opintoihin liittyvä tiedotus ja ohjaus			X		O	O	O			
Opiskelijan oppaan laadinta	O	O	X				X			
Luokanvalvojen työn tukeminen	X		O							
Tukiopetuksen koordinointi	X			O						
Ammatti 10 –luokan ohjaus (10 lk:n ohjaaja)										X
Työssäoppimiseen liittyvä ohjaus					X	O				

	rehtori	apulaisrehtori	opinto-ohjaaja	erityisopettaja	luokanvalvoja	opettajat	Opintosihteeri	toimistosihteeri	kuraattori	muu, kuka?
OPINTO-OHJAUS										
Näyttöihin liittyvä ohjaus					X	O				
Kansainvälisiin asioihin liittyvä ohjaus (kv-koordinaattori)										X
Opiskelijarekisterin ylläpito			O		O	O	X			
Tilastointi							X			
Opiskeluoikeuteen liittyvä neuvonta ja ohjaus	X		X				O			
Opinto-ohjaukseen liittyvät hankkeet			X							
Opinto-ohjauksen seuranta ja arviointi	O		X				O			
	rehtori	apulaisrehtori	opinto-ohjaaja	erityisopettaja	luokanvalvoja	opettajat	Opintosihteeri	toimistosihteeri	kuraattori	muu, kuka?
OPISKELIJAHUOLTO										
Opiskelijahuollon palveluista tiedottaminen	O	O	X	O	O				O	
Verkostoyhteistyö			X	O					O	
Opiskelijahuoltoryhmän jäsenyys (terv.hoit., ammatti 10-luokan ohjaaja)	X	X	X	X	O		O		X	X
Yhteydenpito koteihin	O		O	O	X	O				
Kotiväen illat (SUPER –ryhmä)	O	O	O	O	O	O	O		O	X
Poissaolojen seuranta	O		O		X	O	O			
Eroamisten seuranta ja ennaltaehkäisy	O		X	X	O		O		X	
Elämänhallintaan liittyvä ohjaus			O	O	O				X	
Opintososiaalisiiin etuihin liittyvä tiedotus ja ohjaus			X		O		O	X	X	
Yhteydenpito Kelaan, työvoimaan, sosiaalitoimeen ja muihin viranomaisiin			X					O	X	
	rehtori	apulaisrehtori	opinto-ohjaaja	erityisopettaja	luokanvalvoja	opettajat	Opintosihteeri	toimistosihteeri	kuraattori	muu, kuka?
MARKKINOINTI JA TIEDOTTAMINEN										
Esitteiden ja ilmoitusten suunnittelu ja laadinta	O		O				X			
Puhelinohjaus			X				O	O		
WWW-sivujen ja info TV:n tietojen päivitys	O	O	O		O	O	X			
Yhteydenpito tiedotusvälineisiin	X									
Messujen, avointen ovien ym. järjestäminen			X		O	O	O			
Yläkoulujen vanhempainiltoihin osallistuminen	O		X							

	rehtori	apulaisrehtori	opinto-ohjaaja	erityisopettaja	luokanvalvoja	opettajat	Opintosihteeri	toimistosihteeri	kuraattori	muu, kuka?
MARKKINOINTI JA TIEDOTTAMINEN										
Yhteistyötilaisuuksien (esim. nuorisoverkosto) järjestäminen ja työskentelyyn osallistuminen (amm.10 ohjaaja)			X	X					X	X
Yhteistyö perusopetuksen kanssa	O		X	X						
Yhteistyö lukioiden kanssa	O	O	X							
Yhteistyö muiden ammatillisten oppilaitosten kanssa	X	O	X							
Yhteistyö ammattikorkeakoulujen kanssa			X				O			
Peruskoululaisten tutustumisjaksot oppilaitoksessa			X		O	O				
Yhteisvalintaan liittyvä tehtävät, esim. tilastojen laadinta, vapaista opiskelupaikoista tiedottaminen, opiskelupaikan vastaanottamiseen liittyvä neuvonta			X				X	X		
Sisäinen tiedotus (esim. viikkotiedote)	X		O		O	O	X			
MUUT TEHTÄVÄT										
Oppilaskunnan toiminnan ohjaaminen									X	
Tutortoiminnan ohjaaminen (ei tutortoimintaa)										
Ura- ja rekrytointipalvelut			(O)		(X)		(O)			